

**NAGOVOR PREDSEDNIKA NSIOS BORUTA SEVERJA
OB MEDNARODNEM DNEVU INVALIDOV
3. december 2019**

Spoštovani predsednik Republike Slovenije gospod Borut Pahor, spoštovani predsednik Državnega Zbora RS gospod Dejan Židan, spoštovani predsednik Odbora za delo družino in invalide v DZ RS gospod Vojko Starovič, spoštovana ministrica za delo družino, socialne zadeve in enake možnosti gospa Ksenija Klampfer, spoštovani visoki gostje, današnjega tradicionalnega sprejema predsednikov ob mednarodnem dnevu invalidov, lepo pozdravljeni.

Slovenski invalidi želimo ob 3. decembru, mednarodnem dnevu invalidov, spodbuditi širšo družbo k boljšemu razumevanju tem povezanih z invalidnostjo, s temeljnimi pravicami invalidov in z vključevanjem invalidov v družbo. Pri tem želimo poudariti pomen osveščanja ob pozitivnem dojetanju invalidnosti, kakor tudi doprinosa invalidov k dobrobiti in razvoju družbe. Nočemo, da se na nas gleda zgolj, kaj in kakšno pomoč potrebujemo, temveč da se nas gleda kot enakopravne in enakovredne člane, ki dajejo pomemben prispevek k razvoju družbe in da tudi v praksi preidemo v sistem vključevanja in polne participacije invalidov

Mednarodni dan invalidov je tudi priložnost narediti prerez stanja na področju invalidskega varstva v Sloveniji in pri tem ugotoviti, kje so glavne težave in izzivi s katerimi se soočajo slovenski invalidi. V letošnjem letu sta začela veljati za življenje invalidov dva izredno pomembna predpisa, zakon o osebni asistenci in o zakon o socialnem vključevanju invalidov, ki prinašata ogromen kvalitativen preskok v življenju invalidov. Na različen način urejata področja, ki omogočajo samostojno življenje invalidov in zagotavljata enega od osnovnih pogojev za neodvisno življenje. Zaostanki, pomanjkljivosti in težave pri izvajanju, oziroma neizvajanju Konvencije o pravicah invalidov in invalidskega varstva v Sloveniji so predvsem odraz premalo aktivne vloge države, kar v svojem poročilu ugotavlja tudi Odbor za pravice invalidov ZN. Ta od države zahteva, da udejanji priporočila v okviru ugotovitev odbora. Pri tem mora primarno okrepiti vlogo in povečati zmogljivosti točk za koordinacijo izvajanja Konvencije, vzpostaviti neodvisen nadzorni mehanizem v obliki Sveta za invalide, ter omogočiti polno vključenost invalidskih organizacij v naloge nadzorovanja ter zagotoviti financiranje, ki je za to potrebno. Država se je nezadostno, oziroma se ni odzvala, ob dejstvu da mora do 24. maja 2022 poročati ZN o načinu izvajanju priporočil, navedenih v zaključnih ugotovitvah odbora. Na nujno takojšnje ukrepanje opozarjamo ves čas, nazadnje tudi s posvetom o uresničevanje človekovih pravic invalidov, ki smo ga organizirali junija letos. Sledil je poziv Vladi Republike Slovenije, da zaključke posveta prouči in se do njih opredeli z vidika vsakega posameznega ministrskega resorja.

Kljub temu ugotavljamo, da se po enajstih letih od ratificiranja Konvencije o pravicah invalidov ta še vedno ne izvaja v celoti oziroma se pogosto krši, mnoge človekove pravice invalidom še vedno niso omogočene, oziroma niso omogočene na enakopraven in enakovreden način kot bi morale biti. Bistvene kršitve konvencije so vezane na dostopnost fizičnega okolja, prevoza in informacij ter komunikacij, enakost in nediskriminacijo, delo in zaposlovanje, sodelovanje v političnem in javnem življenju, ozaveščanje, na obveznost temeljitega posvetovanja z invalidi in druge.

Glavni poudarek ob letošnjem mednarodnem dnevu invalidov pa je namenjen opozoriti na socialno stanje slovenskih invalidov, ki pogosto živijo pod pragom revščine. V Sloveniji je nekaj tisoč invalidskih upokožencev, katerih pokojnine so med 260 in 320 evrov. Lahko si predstavljamo, da s tem zneskom ni mogoče preživeti. Pred časom je država uvedla korektiv, da tisti, ki imajo polno delovno dobo, ne smejo prejemati manj kot 500 evrov pokojnine in podobne rešitve je potrebno iskati tudi v tej smeri.

Nemudoma je potrebno tudi pristopiti k procesu deinstitucionalizacije, k izvajanju ukrepov za zagotavljanje podpornih storitev v skladu z Zakonom o socialnem vključevanju in Konvencijo o pravicah invalidov za omogočanje samostojnega življenja in vključevanje v skupnost. Zagotoviti je potrebno dostopnost na vseh področjih, pri čemer je potrebno zagotoviti za to potrebne ustrezne trajne vire financiranja, sistemski razvoj slovenskega znakovnega jezika, kakor tudi razvoj drugih potrebnih tehnologij za dostopnost informacij v slovenskem jeziku, zagotoviti je potrebno tudi podajanje informacij v lažje razumljivi obliki, pristopiti pa je potrebno tudi k pripravi predpisov, ki bodo prenesli zahteve Evropskega akta o dostopnosti v slovenski pravni red.

Glede dostopnosti grajenega okolja imamo sodobne predpise, ki pa praviloma veljajo za novogradnje, ne zadevajo pa ureditve starejših stavb. Problem imamo s številnimi zgradbami, ki bi že po definiciji države morale biti dostopne vsem, pa niso. Pri tem mislim na sodišča, upravne enote, centre za socialno delo, zdravstvene domove, bolnišnice ipd. Zadeve se izboljšujejo, a smo še daleč od zadovoljivega stanja. Vse prevečkrat se zgodi, da mora nekdo, ki je, na primer, vabljen na uradni dogodek, čez skladišče, kuhinjo oziroma stranske vhode. Stremeti moramo k spremembam, ki bodo privedle do tega, da lahko vsi vstopimo skozi glavna vrata, dobesečno in v prenesenem pomenu.

Uveljaviti je potrebno tudi določbe Zakona o izenačevanju možnosti invalidov, ki določajo dostopnost javnega prevoza. Ta določa, da morajo biti do leta 2020 avtobusni prevozi dostopni vsem, do 2025 pa tudi železniški javni prevoz. Na tem področju se dogaja bistveno premalo. Če bi ob sprejemu zakona pravočasno pristopili k zadevi, bi na primer lahko zamenjali že večino avtobusov, predvsem pa bi lahko že zagotovili, da bi bile avtobusne postaje dostopne. Tako pa lahko ugotovimo, da so se zadev lotili večinoma v urbanih okoljih, po lastni presoji, ne pa sistematično.

Vsem invalidom, vključno z osebami z motnjami v duševnem razvoju, je potrebno zagotoviti enakopravno uresničevanje volilne pravice, pri čemer morajo biti volilni postopki, sredstva in gradivo ustrezni, dostopni, lahko razumljivi in uporabni. Slovenija je še vedno med državami, ki velikemu številu invalidov odreka volilno pravico. To je treba nemudoma rešiti, in to na način, da bo šla volilna pravica vsem. Gre za to, da se zagotovi primerna podpora. Še vedno nismo v celoti prešli iz sistema skrbništva v sistem podpornega odločanja. Konvencija zahteva, da mora imeti vsak možnost odločanja sam o sebi, tisti, ki potrebuje pri tem, da izrazi svojo voljo, podporo, pa naj se mu jo omogoči. Do nedavnega vsa volišča niso bila dostopna niti fizično. Tu je tudi na našo pobudo prišlo do sprememb, a je v praksi še vedno tako, da morajo nekateri na volišče skozi zadnja vrata.

Nadgraditi je potrebno zakonodajo na področju izobraževanja in šolstva, potrebne pa so tudi spremembe in razvoj na področju zdravstvenega varstva invalidov. Nujno je potrebno zagotoviti nadaljnje izvajanje posebnih socialnih programov, potrebnih za uresničevanje človekovih pravic invalidov in razvijanje novih, kakor tudi zagotoviti potrebno profesionalizacijo in strokoven razvoj potrebnega kadra, ob zagotavljanju stabilnih obstoječih virov in iskanju novih. Invalidske organizacije ob tem ugotavljamo, da višina sredstev namenjena izvajanju posebnih socialnih programov za invalide, ki jih izvajajo invalidske organizacije, ki so pogosto edini, ki omogočajo uresničevanje človekovih pravic invalidov, v zadnjih letih ne zadošča za polno izvajanje najnujnejših posebnih socialnih programov, zaradi pomanjkanja vseh potrebnih sredstev predvsem pa razvojnih investicijskih sredstev pa izostaja tudi nujno potreben obseg izvajanja potrebnih socialnih programov, posledično pa tudi nadaljnji razvoj invalidskega varstva. Država bi morala v sodelovanju z invalidi pripraviti nacionalni program invalidskega varstva.

In nenazadnje, na vseh področjih je potrebno polno uveljavljanje načela »nič o invalidih brez invalidov« in invalide vključiti v vse postopke odločanja, ki se nas tičejo ter v največji meri upoštevati naša stališča in predloge predvsem pri pripravi predpisov. Pri tem poudarjamo, da imamo invalidi znotraj svojih vrst dovolj strokovnjakov, da ne potrebujemo, da je nekdo drug strokovnjak za nas. Naše matično ministrstvo, Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, se tega drži, mnogi na žalost ne. Ne želimo prednosti pri obravnavi, temveč, da s primernimi merili pridemo do tega, da imajo vsi enake možnosti. V nasprotnem primeru je navedeno načelo mrtva črka na papirju.

In če zaključim, naš skupen cilj je enakovredno in enakopravno življenje vseh, da samostojno odločamo o sebi in da vedno lahko vstopamo na glavna vrata.

Spoštovani predsednik Republike gospod Borut Pahor, v imenu NSIOS in v imenu invalidskih organizacij in invalidov, ki jih zastopamo se vam iskreno zahvaljujem za današnji sprejem, saj je to ena redkih priložnosti nagovoriti tako eminentno družbo in hkrati sporočiti naša mnenja in stališča slovenski politiki in širši slovenski javnosti. Uspešno delo in vse dobro želim vsem skupaj!